

Архітектурні зміни в комплексі споруд домініканського монастиря в Луцьку у XVIII – поч. XIX ст.

У поданій статті висвітлюється питання архітектурних змін монастирського комплексу домініканців в кінці XVIII ст. Характеризуються історичні передумови втілення нових архітектурних елементів в ансамбль монастирського осідку домініканців в Луцьку та особливості архітектурних рішень кінця XVIII ст. на прикладі монастиря домініканців.

Вже у кінці XVIII ст. комплекс домініканського осідку зазнав значних архітектурних змін, що відзначилася масивною зміною стилю старих приміщень комплексу домініканців, після пожежі монастиря та костелу в 1793 році. Варто відзначити, що старі монастирські приміщення, котрі потерпіли від пожежі були відновлені та перероблені в стилі класицизму на кошти Лаврентія Радецького у розмірі 100000 злотих[1]. Попередні стильові рішення, ймовірно відповідали готичному стилю, адже тривалий час основними особливостями архітектури ордену домініканців був суворий, аскетичний, скромний, підпорядкований цільовому призначенню, вигляд споруд; простота, як вираз відречення від земних благ; обмаль прикрас і лаконічність форм[2].

Втім навіть відновивши старий комплекс ченці ордену в Луцьку відчули нагальну потребу у розширенні комплексу монастиря. По цій причині в цей самий період були також розпочаті роботи побудови нових монастирських приміщень. Друга половина XVIII ст. відзначилася побудовою нового корпусу монастиря, котрий також був побудований під егідою класичного стилю. Новопостале приміщення монастиря було закладене ймовірно в 1752 році. Згідно проведених обмірів приміщення являло собою трьохповерхову будівлю прямокутної форми довжиною 51,18 м та в ширину 11,85 м.

На двох верхніх поверхах були наявні пілястри, що завершувалися карнізом, і в поєднанні з продовговуватими вікнами верхніх поверхів і квадратних вікон першого поверху, що архітектурно перегукувалась з ідеями ренесансу і деякими рисами могло нагадувати стиль італійського палаццо.

Фундаменти монастиря стрічкові. Стіни побудовані з цегли в цокольному та 1-му поверхах склепінчастого виду, на верхньому поверсі вертикальні, ймовірно спочатку стіни були поштукатурені. Каркас даху зроблений з дерева, крівля залізна. Доволі цікавим об'єктом зовнішнього фасаду були двері, оскільки мали декор у вигляді барокових сандриків. Парадні сходи були виконані в строгому класичному стилі, з характерними глекоподібними балясинами. Внутрішній інтер'єр був доволі строгий, єдиною окрасою кімнат в монастирі слугували фрески. Всі монастирські келії були запроектовані з південної сторони приміщення і вікнами виходили на р. Стир, практично всі келії були одного розміру і сполучалися між собою дверними проходами. Коридори монастиря виходили на північ, в сторону міста. Монастир з лівого боку асиметрично примикав до костелу, що було викликано характером ландшафту навколо храму.

Вже у 1791 р. поряд з новозакладеним монастирем починається будівництво нового костелу – Успіння Богородиці.

Роботи з будівництва костелу тривали до 1819 р. Костел являв собою тринефну базиліку з видовженим пресвітерієм, котрий завершувався напівциліндричною абсидою та галереями, що її оточували. Загальна довжина костелу була – 55 м. Двоюрисна вежа спиралася на середню частину нартексу. Яруси вежі були декоровані колонами корінфського ордеру. Висока вежа костелу була тривалий час окрасою міста і найвищою спорудою старого Луцька. Будівля костелу завершувалася гострим шпилем, з годинником, циферблати котрого виходили на чотири сторони світу. Варто відзначити, що в процесі будівництва доволі часто поєднувалися стилі бароко та класицизму прикладом таких архітектурних рішень могла слугувати Луцька тринефна базиліка домініканців. Вона відрізнялася величчю і просторовим інтер'єрним об'ємом, хоча містила порівняно невелику кількість вітарів – сім.

За період будівництва нового комплексу монастирського осідку старі будівлі продовжували функціонувати, так згідно плану міста 1795 р. позначається обидва комплекси – старий та новий. Однак по завершенню будівництва нового комплексу, старі забудови монастиря, ймовірно стали непотрібними і за неможливістю подальшого використання був розібраний.

Весь комплекс споруд монастиря був потужно укріплений: з півдня протікала річка Стир, з усіх боків комплекс був укріплений стінами, з боку міста знаходились кам'яні ворота з подвійними дверима.[3]

Така система побудови відрізнялася від інших волинських костелів. Адже храми домініканських ченців в основному орієнтувалися головним вітарем на схід. У той же час існували винятки: костели в Смотричі, Луцьку, Тульчині мали орієнтацію головного вітаря на південь.

Виникнення на головних фасадах домініканських споруд балконів для проповідей, не беручи до уваги стильове рішення, свідчить про глибинні причини, пов'язаних з втіленням ідей проповідництва ордену. Балкончик в деяких випадках міг бути втопленим, поглибленим в нішу над входом і обмеженим ззовні загородженням (Луцьк, Чарторийськ).[3]

Внутрішнє оздоблення костелу відрізнялася вишуканим колоритом, інтегрувати поверхні, пофарбовані під темно-зелений і попелястий з золотими прожилками мармур, обробку золотими штрихами ліпнини, позолоти на карнизах і інші архітектурні компоненти.

Інтер'єр Луцького костелу, був оформлений переважно бароковим декором, і в деяких випадках з нашаруванням в стилі класицизму. Існують короткі згадки про створення в XIX ст. для Луцького монастиря вітарних образів, написаних олійними фарбами на полотні художником Ф. Смуглевичем.[3] Риси класицизму в єдності з пишністю і репрезентативністю бароко звучали у внутрішньому сакральному просторі Луцького і Невірковського домініканських храмів.

В аранжуванні інтер'єру був використаний уніфікований прийом - темно-зелений колорит, попелястий з золотими прожилками мармур, всі карнизи позолочені, ліпнина, розпис навколо вітарів, срібний декор на образах в позолочених рамах, кручені колони. Головний вітар - кам'яний, оздоблений колонами з дерев'яним ківорієм, над яким розміщувався глобус, увінчаний книгою з сімома печатками і Ангелом вгорі.[4] Центральний образ Богоматері, що тримає Сина на руках, привіз з Риму в якості

подарунка від Папи Климента VIII Луцький єпископ Берnard Мацеївський і пожертвував домініканцям в 1598 р.[1]

Отож підсумовуючи вище викладений матеріал, можна відзначити, що в кінці XVIII — початку XIX ст. комплекс домініканців в Луцьку зазнав істотних змін, передумовою котрих стали пожежі старого комплексу монастиря. Нові архітектурні рішення при будівництві нових споруд та реставрації старої частини осідку, здебільшого відповідали класичному стилю. Втім можна прослідкувати елементи бароко в поєднанні домінуючим класичним стилем.

Список використаної літератури

1. Колосок Б. В. Архітектура Луцька періоду бароко / Б. В. Колосок // Українське барокко та європейський контекст : [архітектура, образотв. мистецтво, театр і музика] / [АН УРСР, Ін-т мистецтвознав., фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського, Полтав. акад. наук, Ін-т мистецтва ; редкол.: О. К. Федорук (відп. ред.) та ін.]. – Київ, 1991. – С. 30–44.
2. Водотика О. Ю. Архітектура православних храмів України: історія та сучасність: монографія / Оксана Водотика ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Коляда О.П., 2006. – 160 с.
3. Урсу Н.О. Мистецька спадщина домініканського ордену XVII-XIX ст. на території України : монографія. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2007. – 257-282 с.

Олександра Німилович
м. Дрогобич

Поезія Лесі Українки у творчості Василя Барвінського

Творча постать Василя Барвінського – одного з найвизначніших українських митців, характеризується широтою та багатогранністю. Він увійшов до історії музичної культури України XX ст. як композитор, піаніст, критик, педагог, диригент, громадський діяч. У різних ділянках своєї творчості – фортепіанна, камерно-інструментальна, вокальна, хорова, симфонічна – композитор завжди звертався до народних джерел. Закоханість В. Барвінського у народну пісню якнайщиріше передана в його словах із листа до матері, коли він працював у Празі над створенням рапсодії для симфонічного оркестру на українські народні теми: «...народні мотиви мушу вибирати, бо деякі суть досить прості, але зате деякі такі гарні, що чоловік стоїть впрост перед загадкою, звідки у такої, здавало б ся, простої душі стільки шляхетного чуття» [1]. У вокальній та хоровій творчості композитор передусім звертався до поетів, які втілювали патріотичну тематику: Т. Шевченка, І. Франка, С. Черкасенка, О. Кониського, М. Рильського, Б. Лепкого, А. Курдидика.

У 1956 році в заслання В. Барвінський написав два твори на слова Лесі Українки – «Знов весна» та «Надія». В час десятирічного ув'язнення (1948-1958) в мордовських таборах В. Барвінський, навіть в тих жахливих умовах, займався музичною діяльністю. Твори до віршів Л. Українки написані у двох варіантах – як солоспіви, так і хорові композиції – це мініатюри, гармонічно не важкі, але глибокі і проникливі. Вони розкривають розпач, тугу і надію знедоленого народу, його переживання і страждання, віру в перемогу над злом, в щасливе повернення на рідну землю, втім залишаються рідко виконуваними, потребують введення до хорового і сольного виконавства.